

רבינו חננאל

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

מסורת הש"ס

(א) (מכילתא דרבי יוחנן ב' דף ט"ז)
(ב) (מכילתא דרבי יוחנן ב' דף ט"ז)
(ג) (מכילתא דרבי יוחנן ב' דף ט"ז)
(ד) (מכילתא דרבי יוחנן ב' דף ט"ז)
(ה) (מכילתא דרבי יוחנן ב' דף ט"ז)

תורה אור השלם

1. בקדוש אש המשיח
מיום תבעה אש להודיע
שמן ללך מן השמים
ישיעוהו סר א

הגהות מור"ב

רש"י

א. רש"י ד"ה ומנחם וכו'
שנינו בין נזק שוקק
דלא קחמנא. ע"י פני
יהושע.

ה"נ תני אדם שמירס גופו עליו. והלא דקמני ושמירתן עליו
אשארל: אימא מבעה זכ המיס. שאם שוקק אדם מימיו לרה"ר וכל
אחר ונטפסו כליו חייב השופקן: בקדוש אש המשיח. כמו שהאש
שוקק דבר הנימם כגון זפת ושעיה וכל מיני רבב: מ"ס ספספא אש.

וכמים שמנענעים את האש כשנותנין
מ"ס על האש נעשים כמין אנענעויות
הרמיות וספא דקרא הכי הוא

להודיע שמך ללך כן תודיע שמך
ללך כשחללך מן העולם: מי
כפיז מ"ס נענעו. לשון רבים ליהוי

משמע למנענע אלים קאי שהן
מנענעין את האש: ספספא אש כפיז.
דמשמע שהאש מנענע המיס

דמבעה לשון יחיד ולשון נקבה: פרושי
קא מפרש. המבעה זכ ההבער: דא"ת
כ"ה פרסי. שן ורגל וקנן לא קחשיב

דנחמין לא קמיייר: מאי לא זכ. וזה
דקמני ממניי אשור ומנענע לא זכ
זה שיש בהן רוח חיים ואי מנענע

היינו אש מי אית בו רוח חיים:
כ"ה. קרי להנן דמכין בקרא:
שומר חנם. חייב בפשיעה והשואל

חייב אפילו באונסין ושוכר ונושא
שכר חייבין בגניבה ואבירה וכו'
פשיעה וכולהו כמני דמני בפרק

השואל בנכא מלעיל (דף ט"ז): פרה
ראשונה נאמרה בשומר חנם שניה
בשומר שכר שלישית בשואל הלך

אבות ניהו ולקמן (ה) דעי מאי ניהו
חולדות: נזק. החובל בחבירו נותן
לו מה שהוא שור עבשיו פחות

מנחמיה: לער. אומדן כמה אדם
העומד ידו ליקלף ע"י חרב רואה
ליה לער כולי האי: וישיעו ופספס

ובושא. כוליה יליף מקראי בפרק
החובל (לקמן דף פה). וכוון דמניי
אבות ניהו: כל הך דר' אשעיא

הוא עצמו מניי דהך ד' שומרים הן
עלמס היקרי האילי ולא שומר כלאוי
ובנקין דאיק גופו לא קמיייר ממני:

אלא לרב. דלמך מנענע זה אדם
הואיל ומיייר תנא דמנניי ליתני הוי:
פנא אדם. מנענע דמנניי: פנא

אדם דאיק שור. כלומר נזק ממון
דהא מנענע דומיא דבור קמני ובור
לא מיייר כמני אדם דרממנא פטריה

לגמרי דמניא לקמן (דף ט"ז): שור
ולא אדם חמור ולא כלים ואדם דאיק
שור היכא כמני דקרי ליה אב דמניא

וכמה נפש בהמה ישלמה: בשלמא אדם דאיק שור כו'. וכוון דלא
דמי חיונייהו להדדי תני להו בנחמיה: אדם דאיק אדם. כגון ה'
דכריס דחובל בחבירו ולקמיה פריך הא ד' שומרין דר' אשעיא אדם

דאיק שור הוא: וקמני. רבי אשעיא: אבות דמנניי הויק דכריס
הא פשלוני ארבעה וחמשה. בטובת ומוכר: ונגב. שמשלם ע"פ

עצמו ואינו משלם כפל אלא קרן בלבד וכגון שהודה מעצמו דמורה בקנס פטור דלמרינן אשך ירשיעון אלהים ישלם שנים (ס"ט) והיינו קנס
ואמרינן כפ' מרובה (לקמן דף ס"ד): פרט למרשיע את עצמו: וגולן. נמי אב הוא דמניי והשבי את הגולה אשר גול (ויקרא א') אונס

ומפסה. כמניי חמשים כסף כמניי באונס (דברים כג) ובמפתא כמניי (שמות כג) כסף יסקל כמיהר הבחולות כמיהר בחולות של אונס: חמשים
חמשים כסף: מולא שם רע. כמניי וענשו אותו מלאה כסף (דברים כג): מטפא. תרומה: מדמע. תרומה בחולין: ומנסך. יין לע"ז

ובנחמ' גיטין (דף ט"ז): מפרש אמאי לא קס ליה דבררה מנייה. מטמא מדמע ומנסך לא כמניי כהדיא ואפ"ה הוי אבות שכלל נזק הן וזק
ממון כמניי בתורה (ויקרא כד) מכה נפש בהמה ישלמה. ומנסך את היין ליכא למימר א' שניסכו ביין נסך שוקק בו דלא קמחמריה ולא

מירי דהא מוזני ליה בר מדמי יין נסך שבו ומטמא שמיני שרן בתרומת כהן דלפסדה מנייה: גנב. התורה מעטמא וגולן דלא
משלמי אלא קרן ליתני: פנא ליש שומר חנם והשואל. דהסס נמי שייך גניבה כגון שטען שנגנב הימנו והרי היא בידו ואמרינן

בפרק מרובה (לקמן דף ט"ז): דטוען טענת גנב כגנב וטוען טענת גולן כגולן. והא דנקט הכא והשואל לאו דוקא דהא לא משכח
כיה דנפטור לא בטוען טענת גנב ולא בטוען טענת גולן שהרי הוא חייב ככולו: דאפא לידיה כפיסדא. שומר חנם אע"ג דהשתא

טוען טענת גנב שנגנב הימנו מיהו מעיקרא כי אחא לידיה כפיסדא אחא לידיה וגנב וגולן ממנוא אחא לידיה באיסורא:
עדים

הבא נמי תני אדם שמירת גופו עליו מתקף
לה רב מרי ואימא מבעה זה המיס כרתיב
יבקרוא אש המסס מ"ס תבעה אש מי כתיב

מ"ס נבעו תבעה אש כתיב מתקף לה רב
זכיר ואימא מבעה זה האש דכי כתיב תבעה
באש הוא דרתיב אי הכי מאי המבעה

וההבער וכי תימא פרושי קמפרש אי הכי
ארבעה שלשה הוו וכי תימא תנא שור דאית
ביה תרתי אי הכי לא זה וזה שיש בהן רוח

חיים אש מאי רוח חיים אית ביה ותו מאי
כהרי האש: תני רב אשעיא שלשה עשר
אבות נזיקין שומר חנם והשואל נושא שכר

והשוכר נזק צער ורפי' שבת וכושרת וארבעה
דמנניי הא תליסר ותנא דידן מ"ט לא תני
הוי בשלמא לשמואל בנזק ממון קמייירי

בנזק גופו לא קמייירי אלא לרב ליתני תנא
אדם וכל מילי דאדם ולר' אשעיא נמי הא
תני ליה אדם תרי גוויי אדם תנא אדם דאויק

אדם ותנא אדם דאויק שור אי הכי שור נמי
ליתני תרי גוויי שור ליתני שור דאויק שור
וליתני שור דאויק אדם האי מאי בשלמא אדם

דאויק שור נזק הוא דמשלם אדם דאויק אדם
משלם ארבעה דברים אלא שור מה לי שור
דאויק שור מה לי שור דאויק אדם אידי ואידי

נזק הוא דמשלם והא שומר חנם והשואל
נושא שכר והשוכר דאדם דאויק שור הוא
וקתני תני הויקא דבדידי וקתני הויקא

דמבילא תני ר' חייא עשרים וארבעה אבות
נזיקין חשלומוי כפל וחשלומוי ארבעה וחמשה
וגנב וגולן ועדים וזממין והאונס והמפתה

ומציא שם רע והמשטמה והמדמנע והמנסך והני
תליסר הא עשרים וארבעה ורבי אשעיא
מאי טעמא לא תני תני הוי בממונא קמייירי

בקנסא לא קמייירי גנב וגולן דממונא הוא
ליתני הא קתני ליה שומר חנם והשואל
ורבי חייא נמי הא תנא ליה שומר חנם

והשואל תני ממונא דאתא לידיה בהיתירא
וקתני ממונא דאתא לידיה באיסורא
עדים

ומכה נפש בהמה ישלמה: בשלמא אדם דאיק שור כו'. וכוון דלא
דמי חיונייהו להדדי תני להו בנחמיה: אדם דאיק אדם. כגון ה'
דכריס דחובל בחבירו ולקמיה פריך הא ד' שומרין דר' אשעיא אדם

דאיק שור הוא: וקמני. רבי אשעיא: אבות דמנניי הויק דכריס
הא פשלוני ארבעה וחמשה. בטובת ומוכר: ונגב. שמשלם ע"פ

עצמו ואינו משלם כפל אלא קרן בלבד וכגון שהודה מעצמו דמורה בקנס פטור דלמרינן אשך ירשיעון אלהים ישלם שנים (ס"ט) והיינו קנס
ואמרינן כפ' מרובה (לקמן דף ס"ד): פרט למרשיע את עצמו: וגולן. נמי אב הוא דמניי והשבי את הגולה אשר גול (ויקרא א') אונס

ומפסה. כמניי חמשים כסף כמניי באונס (דברים כג) ובמפתא כמניי (שמות כג) כסף יסקל כמיהר הבחולות כמיהר בחולות של אונס: חמשים
חמשים כסף: מולא שם רע. כמניי וענשו אותו מלאה כסף (דברים כג): מטפא. תרומה: מדמע. תרומה בחולין: ומנסך. יין לע"ז

ובנחמ' גיטין (דף ט"ז): מפרש אמאי לא קס ליה דבררה מנייה. מטמא מדמע ומנסך לא כמניי כהדיא ואפ"ה הוי אבות שכלל נזק הן וזק
ממון כמניי בתורה (ויקרא כד) מכה נפש בהמה ישלמה. ומנסך את היין ליכא למימר א' שניסכו ביין נסך שוקק בו דלא קמחמריה ולא

מירי דהא מוזני ליה בר מדמי יין נסך שבו ומטמא שמיני שרן בתרומת כהן דלפסדה מנייה: גנב. התורה מעטמא וגולן דלא
משלמי אלא קרן ליתני: פנא ליש שומר חנם והשואל. דהסס נמי שייך גניבה כגון שטען שנגנב הימנו והרי היא בידו ואמרינן

בפרק מרובה (לקמן דף ט"ז): דטוען טענת גנב כגנב וטוען טענת גולן כגולן. והא דנקט הכא והשואל לאו דוקא דהא לא משכח
כיה דנפטור לא בטוען טענת גנב ולא בטוען טענת גולן שהרי הוא חייב ככולו: דאפא לידיה כפיסדא. שומר חנם אע"ג דהשתא

טוען טענת גנב שנגנב הימנו מיהו מעיקרא כי אחא לידיה כפיסדא אחא לידיה וגנב וגולן ממנוא אחא לידיה באיסורא:
עדים

ואימא מבעה זה המיס. פי' כיון דקרא לא דייקי לא כמר ולא
כמר וא"ת והיכן כתיב מ"ס כמורה וי"ל מושלם וכן הוא
אומר (אויז ה) ושולמ מ"ס על פני חולות ואע"ג דשילת בעירה

בבהמה איירי מ"ס מ"ס נמי משמעי מנייה דמלפסיה רחמנא
בהמה בלשון שולמ ולעיל דעניי במאי
מוקמין לה לא מלי מוקמין במ"ס אית לן

לאוקומי במילי דשור מדכתיב בעירה
וא"ת והני מ"ס ה"ד י"ד דמשקיל עליה
בדקא דמילא וכנה בלשון כמו הוא

ואי כנה שני גרמא בעלמא הוא
דלמרינן בהשפסין (פסהדרין דף
ט"ז) וי"ל דמיייר כנה שני וקמ"ל

דכנה שני נמי חייב א"נ כמר דנמו
ולא דמי בלבו כגון פותקין ביצומין
הלך הוי אמינא דלעטרין לכותנו

לחייב כלים דמזכר לא הוי שמעינן
והוי מלי למיפקר מאי לא זה וזה
שני כהן רוח חיים אלא דללאו הכי

משני פסיר: מ"י כתיב מ"ס נבעו.
וא"ת כי כתיב נמי נבעו לא מיתוקמא
ממניי' במ"ס דמי קמני נבעה

כדייק לעיל (דף ט"ז) גבי שן דח"ל
נבע שייך לאשעיא אלא גבי שן דליתני
נבעה ששן עצמו נבעה דמנענע

משמע מגלה (דבר אחר שהיה מוספה)
אל כל במ"ס שייך שפיר לישנא דמנענע
שהמ"ס רוח חיים קרויים מנענעים:

שלשה עשר אבות נזיקין.
ודייניהם י"ב דשוכר
שומר שכר הוי או כשומר חנם הוי:

שוכר חנם והשואל. שומר חנם
פטור מן הכל חוץ מן
הפשיעה שואל חייב בכל חוץ ממנה

ממנה מלאכה ונושא שכר חייב
בתקנת בגניבה ואבירה ופטור
באונסין לכן נקט לכו כזה הסדר

ולא כסדר שנכתב בפרשה:
תרי גוויי אדם. וא"ת כיון דמני
תרי גוויי אדם ליתני נמי ג'

אבות בשור הקרן והשן והרגל וי"ל
דניחא ליה לכלול כולם בשור כמו
מנא דמנניי: ועדים וזממין.

פירש ריב"א דאפילו שילם על פי
העדים וזממין חייבין דלא שייך בממון
כאשר זמס ולא כאשר עשה דאפשר

במורה ור"י מפרש דלא לר"ך להאי
טעמא דגבי ממון מחייבין להו נק"ו
דגבי ממון עונשין מן הדין והא

דלמרינן במסות (דף ט"ז) הרגו און נהרגים היינו משום דהסס און
עונשין מן הדיוט: מנסך. פליגי זה בהטקין (גיטין נ"ג) וס"ס חד
אמר מנסך ממנו וחד אמר מערב:

הא פשלוני ארבעה וחמשה. בטובת ומוכר: ונגב. שמשלם ע"פ
עצמו ואינו משלם כפל אלא קרן בלבד וכגון שהודה מעצמו דמורה בקנס פטור דלמרינן אשך ירשיעון אלהים ישלם שנים (ס"ט) והיינו קנס
ואמרינן כפ' מרובה (לקמן דף ס"ד): פרט למרשיע את עצמו: וגולן. נמי אב הוא דמניי והשבי את הגולה אשר גול (ויקרא א') אונס

ומפסה. כמניי חמשים כסף כמניי באונס (דברים כג) ובמפתא כמניי (שמות כג) כסף יסקל כמיהר הבחולות כמיהר בחולות של אונס: חמשים
חמשים כסף: מולא שם רע. כמניי וענשו אותו מלאה כסף (דברים כג): מטפא. תרומה: מדמע. תרומה בחולין: ומנסך. יין לע"ז

ובנחמ' גיטין (דף ט"ז): מפרש אמאי לא קס ליה דבררה מנייה. מטמא מדמע ומנסך לא כמניי כהדיא ואפ"ה הוי אבות שכלל נזק הן וזק
ממון כמניי בתורה (ויקרא כד) מכה נפש בהמה ישלמה. ומנסך את היין ליכא למימר א' שניסכו ביין נסך שוקק בו דלא קמחמריה ולא

מירי דהא מוזני ליה בר מדמי יין נסך שבו ומטמא שמיני שרן בתרומת כהן דלפסדה מנייה: גנב. התורה מעטמא וגולן דלא
משלמי אלא קרן ליתני: פנא ליש שומר חנם והשואל. דהסס נמי שייך גניבה כגון שטען שנגנב הימנו והרי היא בידו ואמרינן

בפרק מרובה (לקמן דף ט"ז): דטוען טענת גנב כגנב וטוען טענת גולן כגולן. והא דנקט הכא והשואל לאו דוקא דהא לא משכח
כיה דנפטור לא בטוען טענת גנב ולא בטוען טענת גולן שהרי הוא חייב ככולו: דאפא לידיה כפיסדא. שומר חנם אע"ג דהשתא

טוען טענת גנב שנגנב הימנו מיהו מעיקרא כי אחא לידיה כפיסדא אחא לידיה וגנב וגולן ממנוא אחא לידיה באיסורא:
עדים

גופו עליו. ואחיקר רב
מרי ואימא מבעה זה המיס
כרתיב מ"ס תבעה אש.

דחיי ליה מי כתיב מ"ס
נבעו תבעה אש (כתיב)
כלומר תבעה מלאכת אש

היא. ואקשי' אי הכי אימא
מבעה זה האש ונרחת ולא
עמרה. תני רב הרשעיא

י"ב אבות נזיקין שומר
חנם ושואל דאמר מבעה זה
לשמואל דאמר מבעה זה

השן אמר לך ממניי בנזק
ממון מייירי בנזק גופו לא
מייירי אלא לרב דמפשי

מבעה זה אדם הוה ליה
למנניי הוי י"ב במנניי.
ומפשי רב חנא מבעה

שורא אדם וכלל בו כל
נזק אדם ורב הרשעיא תנא
במנניי אדם דאויק שור

כריס דהוא משלם נזק
הורא תנא אדם דאויק אדם
רשעל' ר' דברים והויקא

(דשור) (אדם דאויק שור)
דמבילא. תני ר' חייא
כ"ד אבות נזיקין חשלומוי

כפל וחשלומוי ד' הוי וגנב
וגולן וכו' פי' המדע

